

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних організацій і дипломатичної служби

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин

_____ **І.О. Мінгазутдінов**

„_____” _____ 2013 року

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

для студентів

галузі знань   **0302 міжнародні відносини**

напряму підготовки **6.030202 – міжнародне право**

КИЇВ – 2013

**Розробники: д.політ.н., проф. Головченко Володимир Іванович,
д.і.н., проф. Матвієнко Віктор Михайлович**

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол № ____ від „_____” _____ 2013 року

Голова науково-методичної ради _____ (_____)

„_____” _____ 2013 року

© В.І.Головченко, В.М.Матвієнко, 2013 рік

_____
© _____, 201_ рік

_____
© _____, 201_ рік

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Історія України” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 6.030202 „міжнародне право” з акцентом на вивченні міжнародно-політичних та дипломатичних аспектів вітчизняної історії.

Предметом навчальної дисципліни є діяльність зовнішньополітичних відомств і дипломатичних служб тих держав і державних утворень, які існували в різні епохи на території України, щодо міжнародно-політичного й міжнародно-правового забезпечення сприятливих зовнішніх умов для процесів вітчизняного державотворення й модернізації.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна „Історія України” є базовою для циклу дисциплін професійної та практичної підготовки напряму „міжнародне право”, зокрема: „Зовнішня політика України”, „Загальна історія держави і права”, „Правничі системи сучасності”, „Країнознавство”, „Міжнародно-правові питання зовнішньої політики України”, „Міжнародні відносини та світова політика”.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. *Українське державотворення й дипломатія за Середньовіччя та Нового часу.* В модулі студенти знайомляться з методологічними засадами й головними завданнями навчальної дисципліни, а також з історіографією та проблемними питаннями курсу; вивчають основні етапи українського державотворення, особливості становлення дипломатії й зовнішньополітичної діяльності Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Великого князівства Литовського і Руського, Польського Королівства і Речі Посполитої; з'ясовують закономірність відродження національної державності в формі Війська Запорозького та Української Народної Республіки, роль і місце зовнішньополітичного чинника в їхній діяльності.

2. *Україна на шляху до модерної міжнародної суб'єктності (XX - XXI ст.).* В модулі розкриваються міжнародно-політичні й дипломатичні аспекти Української революції 1917-1920 рр., шляхи й перспективи вирішення українського питання в міжвоєнний період, напередодні й під час Другої світової війни, з'ясовуються особливості дипломатичної діяльності Української РСР за доби холодної війни, міжнародні чинники відновлення державної незалежності України, головні вектори й пріоритети її зовнішньої політики та дипломатії.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни „Історія України” є формування у студентів комплексного підходу до вивчення історії України та досвіду дипломатичного забезпечення міжнародно-політичної й міжнародно-правової діяльності тих держав і державних утворень, що існували в різні історичні епохи на теренах України; розвиток у студентів розуміння глобальних і регіональних тенденцій світового розвитку, а також ознайомлення студентів із практикою налагодження й застосування дипломатичних контактів (переговорів, конференцій, самітів на вищому рівні тощо) для вирішення українського питання, персональним внеском окремих вітчизняних державно-політичних діячів у світову політику й дипломатичні зносини.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни „Історія України” є:

- ознайомлення студентів із понятійно-категоріальним апаратом курсу „Історія України”;
- збагачення студентів знанням кращих традицій і повчальних уроків вітчизняної дипломатії та зовнішньополітичної діяльності України, підготовка їх до роботи в державних органах, інших структурах з реалізації й захисту дипломатичними засобами національних інтересів України в світі;
- допомога студентам в усвідомленні значимості міжнародно-правового забезпечення процесу розроблення і здійснення зовнішньополітичного курсу України;
- формування у студентів вміння використовувати історичну інформацію в майбутній фаховій роботі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні факти, події й процеси, головні персоналії історії України;
- спільні риси й конкретно-історичні особливості зовнішньополітичної та дипломатичної практики держав і державних утворень на території України;
- досвід і уроки міжнародно-політичної боротьби за розв'язання українського питання на різних історичних етапах;

- характерні риси й специфіку дипломатичного забезпечення реалізації зовнішньополітичних і міжнародно-правових стратегій та завдань України;
- загальну структуру історичних досліджень;
- особливості комплексного й системного підходів в історичних дослідженнях розвитку міжнародно-правових відносин країн та регіонів;
- друковані, інтернетівські й мультимедійні історичні джерела та загальний стан історіографії історії України.

вміти:

- з'ясувати основні тенденції й закономірності історичного поступу України;
- працювати з документальними джерелами та фаховою аналітичною літературою з історії України;
- аналізувати тексти міжнародних договорів та правових угод, укладених Україною;
- критично оцінювати сутність, методи й наслідки вітчизняної зовнішньополітичної діяльності в різні історичні періоди;
- застосовувати прогностичну функцію щодо перспектив участі України в політичних та правових процесах глобального розвитку;
- складати наукову бібліографію з міжнародно-історичної проблематики, готувати письмові та усні реферати й аналітичні довідки та презентації із запропонованої проблематики, використовуючи для цього сучасні комп'ютерні технології.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин/3 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 34 год., семінарські заняття – 17 год., самостійна робота – 57 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

3. Засоби діагностики успішності навчання - усне опитування, модульні контрольні роботи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Українське державотворення й дипломатія за Середньовіччя та Нового часу

ТЕМА 1. Вступ. Предмет і завдання курсу (2 год.)

Визначення об'єкту й предмету курсу „Історія України”. Місце дисципліни серед інших навчальних предметів в Інституті міжнародних відносин, її значення для підготовки майбутнього фахівця з міжнародного права.

Методологія наукового дослідження історії України, важливість знань про історію, зовнішню політику й дипломатію країни для засвоєння освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 6.030202 „міжнародне право”.

Коротка характеристика наявної фахової й навчальної літератури з курсу. Особливості її використання. Документальні джерела й методи їхнього опрацювання при самостійній роботі й підготовці до семінарських занять.

ТЕМА 2. Витоки, зародження і розвиток традицій національного державотворення та вітчизняної дипломатії (13 год.)

Античні історики, географи й дипломати про найдавніше населення і державні утворення на території України. Вплив на становлення державницьких традицій праукраїнства зарубіжного світу та державних утворень, що існували в стародавні часи на землях сучасної України.

Міжнародні обставини формування державного об'єднання „Русь” та дипломатичні складові його зміцнення, посилення впливу й зростання престижу в середньовічному світі. Використання для розвитку й звеличення Київської Русі її сприятливого геополітичного становища.

Норманська теорія заснування Русі та князі Рюриковичі. Аскольд, Олег, Ігор Старий, Ольга, Святослав Завойовник, Володимир Великий, Ярослав Мудрий. Місце дипломатичних зусиль у завоюванні Україною-Руссю провідних позицій на міжнародній арені. Вибір стратегічних зовнішньополітичних орієнтацій. Міжнародно-політичні й культурно-цивілізаційні наслідки прийняття християнства в якості державної релігії. Династичні зв'язки Русі із сусідніми державами й країнами Західної Європи („шлюбна дипломатія” Рюриковичів). Русь і Великий Степ.

Стадія феодальної роздробленості України-Русі та дисперсії її міжнародно-дипломатичної ваги в світі. Галицьке князівство Ярослава Осмомисла – регіональний „центр сили” другої половини XII ст. Феномен спадкоємності зовнішньополітичної діяльності в часи розквіту Галицько-Волинського князівства („Королівства Русі”) за правління Романа Мстиславича й Данила Романовича. Південно-Західна Русь і Золота Орда. Уроки дипломатії Київської та Галицько-Волинської держав.

Тема 3. Боротьба за козацько-гетьманську державність та її дипломатична складова (15 год.)

Литовсько-польський період історії України, його оцінка в долях українства. Припинення династії Романовичів і загарбання Холмщини та Галичини польським королем Казимиром III Великим. Дипломатичні обставини інкорпорації Чернігово-Сіверщини, Наддніпрянщини, Волині й Поділля до складу Литовсько-Руської держави. Укладення Кревської унії 1385 р. та її вплив на регіональну систему міжнародних відносин. Боротьба за спадщину Русі між Великим князівством Литовським і Великим князівством Московським. Дипломатична підготовка утворення Речі Посполитої. Формування козацтва та наростання автономних тенденцій на Запорозькій Січі. Зміцнення національної свідомості й плани відродження втраченої державності. Перетворення Війська Запорозького на впливовий військово-політичний чинник міжнародних відносин у Центрально-Східній та Південно-Східній Європі.

Політична ситуація в Центрально-Східній Європі після завершення Тридцятилітньої війни 1618-1648 рр. Пошук зовнішньополітичних пріоритетів Української національної революції 1648-1676 рр. Дипломатія Б.Хмельницького. Договори Війська Запорозького з Кримським ханатом, Османською імперією й Річчю Посполитою. Переяславсько-Московська угода 1654 р., її міжнародно-історичні наслідки й оцінка.

Чинники зовнішньої політики й дипломатії Козацької України другої половини XVII – XVIII ст. Міжнародні аспекти „Руїни” 1657-1687 рр. Дипломатична боротьба за цілісність і суверенітет Війська Запорозького. Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Самойлович, Іван Мазепа. Українсько-шведський союз у Північній війні 1700-1721 рр. і причини його поразки. Пилип Орлик. Обмеження Російською імперією автономії Гетьманщини й перетворення українських земель на об’єкт експансії Петербурга та Відня. Поділи Речі Посполитої та їхні міжнародні наслідки.

Тема 4. Українське питання в Російській та Австро-Угорській імперіях і пошук шляхів його розв’язання в кінці XVIII – на початку XX ст. (9 год.)

Великодержавна політика російського самодержавства щодо України й становище українців в Австро-Угорщині – детермінанти загострення національного питання та його перетворення на складну міжнародну проблему.

Українське національне відродження в XIX ст.: Кирило-Мефодіївське братство, українофільство, громадський рух, „Братство тарасівців”. Михайло Драгоманов. Національно-визвольний рух і активізація дипломатичної активності навколо України на зламі XIX і XX століть. Пошук шляхів розв’язання українського питання й міжнародно-політичні можливості відновлення національної державності та реалізації планів соборності українства.

Програми українських політичних партій і перспективи їхнього практичного здійснення. „Українська карта” в планах і дипломатичних комбінаціях Троїстого й Четверного союзів та Антанти. Перша світова війна і долі українства. Союз визволення України та його міжнародна діяльність.

Тема 5. Детермінанти зовнішньополітичних орієнтацій Української Народної Республіки і Брестська мирна конференція (12 год.)

Падіння російського самодержавства і початок Української національно-демократичної революції. Обґрунтування її концепції й принципів взаємин із національно-державними утвореннями, які виникали на руїнах „тюрми народів”. Місії делегацій Центральної Ради та Генерального секретаріату до Петрограда. Загострення стосунків із Тимчасовим урядом. Михайло Грушевський, Володимир Винниченко.

Жовтневий більшовицький переворот 1917 р. у Петрограді й проголошення УНР, перетворення її на суб’єкта міжнародних відносин. Природа і сутність конфлікту Центральної Ради з РНК РСФРР; зрив можливостей його політико-дипломатичного врегулювання. Вибір дипломатичної альтернативи: Антанта чи Центральні держави.

Створення Генерального секретарства міжнародних справ.

Міжнародно-політичні обставини боротьби Центральної Ради за укладення мирного договору з Центральними державами. Делегація УНР до Бреста. Дискусії на міжнародній конференції й досягнення угоди з Четвертним союзом. Сутність Брестського миру, його соціально-економічні та воєнно-політичні наслідки.

Змістовий модуль 2. Україна на шляху до модерної міжнародної суб’єктності (XX – XXI ст.)

Тема 6. Гетьманська держава П.Скоропадського та її дипломатичні зносини із зарубіжжям (8 год.)

Міжнародні чинники гетьманського перевороту П. Скоропадського. Створення й функціонування інститутів дипломатичної служби. Українська Держава у Брестській регіональній системі міжнародних відносин. Вплив українсько-німецьких відносин на зовнішньополітичне й внутрішнє становище гетьманату. Проблема ратифікації мирного договору з Австро-Угорщиною.

Дипломатичні обставини укладення прелімінарного мирного договору між Українською Державою та РСФРР. Українсько-російські міждержавні переговори в Києві та причини їхньої невдачі. Роль дипломатії гетьманату у вирішенні Бессарабського, Кримського і Холмського питань та визначенні державного кордону з Білоруссю. Дмитро Дорошенко. Встановлення

стратегічного союзу Української Держави з Доном і політичне зближення з Кубанською Республікою, Грузією та Фінляндією. Українсько-кубанські переговори. Українсько-донський союзний договір від 7 серпня 1918 р. Укладення українсько-грузинського договору від 5 грудня 1918 р.

Тема 7. Міжнародна діяльність УНР доби Директорії й Західноукраїнської Народної Республіки (11 год.)

Ускладнення геополітичного становища українських земель на час завершення Першої світової війни. Зовнішньополітичні альтернативи й спроби їхньої реалізації керівництвом відновленої УНР. Переговори Директорії УНР з РНК РСФРР (дипломатична місія Семена Мазуренка до Москви) і причини їхньої невдачі. Стосунки Директорії з Тимчасовим робітничо-селянським урядом і РНК УСРР. Переговори місій УНР з командуванням військ Антанти в Одесі й Бірзулі та їхні наслідки.

Розпад Австро-Угорщини і проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Українсько-польський збройний конфлікт у Східній Галичині й окупація Румунією Північної Буковини. Акт злуки УНР і ЗУНР та його міжнародно-правові наслідки. Міжнародна діяльність Західної області УНР. Надзвичайна дипломатична місія УНР на Паризьку конференцію (Григорій Сидоренко, Михайло Тишкевич) та її діяльність. Переговори військово-політичного керівництва ЗО УНР із антантівськими місіями Ж. Бартелемі та П.Боти. Сен-Жерменський і Тріанонський мирні договори про державну належність Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. Розвиток договірних відносин ЗУНР із Чехословацькою Республікою, Угорщиною та Румунією. Посилення зовнішньополітичних розбіжностей між керівництвом УНР та ЗО УНР.

Розбудова дипломатичної служби УНР за доби Директорії. Участь УНР у балтійських конференціях 1919-1920 рр. Вироблення і спроби реалізації концепції Балто-Чорноморського союзу.

Дипломатична підготовка українсько-польського військово-політичного союзу 1920-1921 рр. і причини його поразки. Українсько-кубанський союзний договір 1920 р. Ризький мирний договір 18 березня 1921 р. та його наслідки для України. Налагодження стосунків із представниками „білого руху” Росії. Україна і Ліга Націй. Головні уроки й підсумки діяльності української дипломатії за доби національно-демократичної революції 1917-1920 рр.

Тема 8. Радянська Україна та її перші кроки на міжнародній арені (5 год.)

Соціальна революція в Україні, проблема її співвідношення з національно-визвольними процесами. Міжнародні аспекти боротьби за встановлення влади рад в регіоні. Протидія австрійсько-німецькій окупації. Утворення КП(б)У й визначення державного статусу УСРР.

Більшовики, Антанта і денікінщина. Консолідаційні тенденції в середовищі радянських республік. Утворення Воєнно-політичного союзу радянських республік. Зміцнення потенцій радянської влади на завершальному етапі громадянської війни в Україні.

Тема 9. Українство в міжвоєнну добу (8 год.)

Проблема статусу УСРР як суб'єкта міжнародного життя. Дипломатична активність Української СРР в 1921-1923 рр. Міжнародно-правове вирішення проблеми Чорноморських проток. Процес утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік та роль і місце в ньому радянської України. Прийняття Конституції СРСР, ліквідація республіканських наркоматів закордонних справ і передача їхніх функцій союзно-республіканському відомству.

Здійснення політики українізації та проблема адміністративно-територіальних меж республіки. Міжнародно-політичний вимір форсованої індустріалізації й насильницької колективізації. Голодомор 1932-1934 рр. Масові політичні репресії.

Міжнародна й дипломатична діяльність Державного центру УНР в екзилі.

Український національний рух у Польщі, Румунії та Чехословаччині в контексті міжнародного життя. Українська проблематика в дипломатичній практиці міжвоєнної Європи.

Тема 10. Українське питання напередодні та в роки Другої світової війни (10 год.)

Українське питання в контексті загострення міжнародної напруженості кінця 1930-х рр. Політична ситуація в Європі і боротьба українського націоналістичного руху проти Версальської системи. Актуалізація проблеми соборності українських земель. Україна в геополітичних планах гітлерівської Німеччини. Мюнхенська угода 1938 р. і надання автономії Карпатській Україні. Дипломатичне розігрування „української карти”. Радянсько-німецьке зближення й вирішення проблеми державної належності західноукраїнських земель (приєднання Західної Волині, Східної Галичини, Бессарабії й Північної Буковини до СРСР та УРСР).

Україна – арена воєнного протиборства СРСР із нацистською Німеччиною. Оцінка українсько-німецьких стосунків у роки гітлерівської окупації України. Діяльність ОУН-УПА. Українське питання в діяльності кремлівської дипломатії під час Великої Вітчизняної війни. Владні зусилля навколо врегулювання українсько-польських проблем.

Створення НКЗС УРСР і визначення його повноважень. Делегація УРСР на Установчій конференції ООН в Сан-Франциско. Міжнародно-правове

оформлення західних кордонів СРСР і УРСР. Обмін населенням між Україною й сусідніми державами. Операція „Вісла”.

Тема 11. Українська РСР у міжнародних відносинах за доби холодної війни (5 год.)

Особливості міжнародної діяльності Української РСР в умовах холодної війни. Співвідношення залежності й „автономності” вітчизняної дипломатії. Україна у зовнішньополітичних концепціях провідних західних держав. Конгрес США і українське питання. Закон США про поневолені нації 1959 р. Роль української діаспори у приверненні уваги світової громадськості до становища історичної Батьківщини.

Проблема міжнародного статусу й налагодження двосторонніх відносин УРСР. Структура й основні напрямки діяльності МЗС УРСР у 1946-1991 рр. Особливості участі УРСР в ООН та її спеціалізованих установах за доби холодної війни. Функціонування Постійних представництв УРСР при ООН (Нью-Йорк), ЮНЕСКО (Париж), відділенні ООН в Женеві та при міжнародних організаціях у Відні. Участь УРСР у вирішенні політичних проблем повоєнного устрою Європи на Паризькій мирній конференції 1946 р. та Дунайській конференції 1948 р.

Посилення централізаторських і русифікаторських тенденцій у внутрішній політиці керівництва СРСР. Причини поступового загострення українсько-російських суперечностей. Національно-дисидентський рух в Україні та його вплив на міжнаціональні й міждержавні відносини. Визрівання передумов здобуття Україною незалежності та перетворення її на повноправного суб'єкта міжнародних відносин. Горбачовська „перебудова” й активізація міжнародної діяльності УРСР.

Тема 12. Головні сфери та пріоритети зовнішньої політики й дипломатії сучасної України (11 год.)

Зовнішньополітична проблематика у Верховній Раді України навесні 1990 - влітку 1991 рр. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. і її міжнародне визнання. Геополітичні наслідки розпаду СРСР і відновлення незалежності України. Концептуальні засади й практика реалізації зовнішньополітичного курсу Української держави. Українська дипломатія у двосторонніх відносинах. Участь України у створенні СНД та набуття асоційованого членства в ній. Дипломатія України і проблема правонаступництва СРСР. Російський чинник у розвитку українського державотворення. Українська дипломатія в процесах ядерного роззброєння та скорочення звичайних збройних сил і озброєнь.

Багатостороння дипломатія України. Входження України у загальноєвропейський процес: ОБСЄ, Рада Європи, Європейський Союз,

Центральноєвропейська ініціатива. Україна і трансатлантична інтеграція. Дипломатичне забезпечення реалізації Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. Україна в регіональних об'єднаннях. Україна і проблеми реформування ООН та здійснення миротворчих операцій.

Вирішення проблеми делімітації та демаркації державних кордонів України. Переговорна практика й підписання міжнародних договорів сучасної України. Забезпечення українською дипломатією захисту прав співвітчизників, юридичних осіб України за кордоном та відвернення загроз суверенному розвитку держави.

Основна:

1. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України (від найдавніших часів до XIX століття). – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2007.
2. Головченко В., Матвієнко В., Солдатенко В. Дипломатична історія України (кінець XIX – перша чверть XX століття): навчальний посібник. - К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2011.
3. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України (1923-1993 роки): навчальний посібник. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012.
4. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. – К.: Генеза, 1996.
5. Кучик О.С., Заяць О.А. Зовнішня політика України: навчальний посібник. – К.: Знання, 2010.
6. Матвієнко В., Головченко В. Історія української дипломатії XX століття у постатях: Монографія. - К.: ВПЦ „Київський університет”, 2001.
7. Нариси з історії дипломатії України / О.І.Галенко, Є.Є.Камінський, М.В.Кірсенко та ін. під ред. В.А.Смоля. – К.: Видавничий дім „Альтернативи”, 2001.
8. Овсій І.О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року): Навчальний посібник. – К.: „Либідь”, 2002.
9. Табачник Д.В. Українська дипломатія: нариси історії (1917-1990 рр.): Навч. посібник. – К.: Либідь, 2006.
10. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К.: Генеза, 1997.

Додаткова:

1. Боечко В.Д., Ганжа О.І., Захарчук Б.І. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К.: Основи, 1994.
2. Будков Д.В., Веденєєв Д.В. Слово правди про Україну. Міжнародно-інформаційна діяльність Української держави. 1917-1923 рр.: Монографія. – К.: „К.І.С.”, 2004.
3. Васильєва-Чекаленко Л.Д. Україна в міжнародних відносинах (1944-1996 рр.): навчальний посібник. - К.: Освіта, 1998.
4. Веденєєв Д.В., Будков Д.В. Юність української дипломатії. Становлення зовнішньополітичної служби Української держави. 1917-1923 роки. Монографія. – К: К.І.С., 2006.
5. Головченко В.І., Солдатенко В.Ф. Українське питання в роки Першої світової війни. - К.: Парламентське видавництво, 2009.
6. Дворнік Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000.
7. Дорошенко Д.І. Історія України, 1917-1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання / Упоряд.: К.Ю.Галушко. – К.: Темпора, 2002. – Т. I. „Доба центральної Ради”; Т. II. „Українська Гетьманська Держава 1918 року”.
8. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / Відп. ред. С.В.Віднянський. – К.: Генеза, 2004.
9. Камінський Є., Дашкевич А. Політика США щодо України: Витоки. Концептуальні основи. Практична еволюція / Наук. ред. О.Потехін. – К.: Політична думка, 1998.
10. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / перекл. з німецької Х.Назаркевич, наук. ред. М.Крикун. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2005.
11. Когут З. Коріння ідентичности: Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К.: „Критика”, 2004.
12. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). – К.: Основи, 1996.
13. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: У 2 т. – К.: „Основи”, 1994.
14. Литвин М.Р., Науменко К.Є. Історія ЗУНР. - Львів: Олір, 1995.
15. Матвієнко В.М. Українська дипломатія 1917-1921 років: на теренах постімперської Росії: Монографія. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2002.
16. Наливайко Д. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. – К.: „Основи”, 1998.
17. Несук М. Драма вибору. Відносини України з Центральними державами у 1917-1918 рр. – К.: ЗАТ Вид-во „Політична думка”, 1999.
18. Павлюк О.В. Боротьба України за незалежність і політика США (1917-1923). – К.: Видавничий дім „КМ Academia”, 1996.
19. Симоненко Р. Міжнародне утвердження України // Політика і час. - 1995. - № 10; № 11; 1996. - № 1.

20. Симоненко Р.Г. Про геополітичний фактор в історії України // Український історичний журнал. – 2001. - № 3; 2002. - № 6.
21. Солдатенко В.Ф. Українська революція: Історичний нарис. – К.: Либідь, 1999.
22. Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001) / Н.П.Барановська, В.Ф.Верстюк, С.В.Віднянський та ін. під ред. В.М.Литвина. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2001.
23. Українська державність у XX столітті: Історико-політологічний аналіз / О.Дергачов (керівник авт. колективу). – К.: Політична думка, 1996.
24. Уряди України у XX ст.: Науково-документальне видання / Відпов. ред. В.М.Литвин. – К.: Наукова думка, 2001.
25. Чухліб Т. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. – К.: Видавничий дім „Києво-Могилянська Академія”, 2003.
26. Чухліб Т.В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713). – К.: Видавничий дім „Києво-Могилянська Академія”, 2004.
27. Яблонський В. Від влади п'ятьох до диктатури одного. Історико-політичний аналіз Директорії УНР. – К.: „Альтерпрес”, 2001.